

LA LLARGA VIDA DE LA MARIANNA UCRÌA

Microclimes, 8

Dacia Maraini

La llarga vida de la Marianna Ucrìa

Traducció de Marta Hernández Pibernat

editorial minúscula
BARCELONA

Títol original: *La lunga vita di Marianna Ucrià*
© 1990 RCS Libri S.p.A., Milan

© de la traducció: 2013 Marta Hernández Pibernat
Revisió: Olga Jornet

© 2013 Editorial Minúscula, S. L.
Societat unipersonal
Av. Repùblica Argentina, 163
08023 Barcelona
minuscula@editorialminuscula.com
www.editorialminuscula.com

Primera edició: octubre del 2013

Disseny gràfic: Pepe Far
Imatge de la coberta: Sophie Bouteillier Desaux, *Nena escrivint*.
© 2013 Photo Scala, Florence/V&A Images/Victoria and Albert Museum, London

Aquesta obra ha rebut un ajut a l'edició del
Ministeri d'Educació, Cultura i Esport

Queda rigorosament prohibida, sense l'autorització escrita dels titulars del *copyright*, sota les sancions previstes per les lleis, la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol mitjà o procediment, incloent-hi la reprogramació i el tractament informàtic.

Preimpressió: Addenda, Pau Claris, 92, 08010 Barcelona
Impressió: Romanyà Valls - Sant Joan Baptista, 35 - 08789 La Torre de Claramunt

ISBN: 978-84-95587-97-8
Dipòsit legal: B-20.797-2013

Printed in Spain

I

Aquí tenim un pare i una filla: ell ros, ben plantat, somrient, ella sonsa, pigallosa, espantada. Ell elegant i descurat, amb els mitjons que li ballen, la perruca posada de través, ella tancada dins d'un cosset de color d'amarant que li destaca la pell cerosa.

La nena segueix al mirall el pare que, ajupit, s'arregla els mitjons blancs als paxells. Té la boca en moviment però el so de les paraules no la toca, es perd abans d'arribar-li a les orelles com si la distància visible que els separa fos només un parany creat pels ulls. Semblen a prop però els separen mil llegües.

La nena guaita els llavis del pare, que ara es mouen més de pressa. Sap què li està dient encara que no ho senti: que s'afanyi a dir adéu a la senyora mare, que baixi al pati amb ell, que pugi corrents al carruatge perquè, com de costum, fan tard.

Mentrestant el Raffaele Cuffa, que quan és a la *caserna* camina com una guineu, a passos lleugers i cauts, s'ha acostat al duc Signoretto i li dóna un gran cistell de vímet trenat que té a sobre una creu blanca en relleu.

El duc n'obre la tapa amb un lleuger moviment del canell que la filla reconeix com un dels seus gestos més habituals: és el moviment irat amb què deixa de banda les coses que l'avorreixen. Aquella mà indolent i sensual es fica entre la roba ben planxada, té una esgarrifança pel contacte amb el gèlid crucifix de plata, prem un moment la bossa plena de monedes i després s'esquitlla fora ràpida. A un senyal seu, el Raffaele Cuffa cuita a tancar el cistell. Ara només es tracta de fer córrer els cavalls fins a Palerm.

La Marianna mentrestant ha corregut cap al dormitori dels pares, on troba la mare d'esquena entre els llençols, amb la camisa plena de randes que li llisca per l'espactlla, els dits de la mà tancats al voltant de la tabaquera d'esmalt.

La nena s'atura un instant, aclaparada per l'olor de la picadura a la mel que es barreja amb els altres efluvis que accompanyen el despertar matern: oli de roses, suor revinguda, orina seca, pastilles aromatitzades amb lliri.

La mare estreny contra seu la filla amb un gest de mandrosa tendresa. La Marianna veu els llavis que es mouen però no vol fer l'esforç d'enveigar-ne les paraules. Sap que li està dient que no travessi el carrer tota sola perquè, sorda com és, podria quedar esclafada sota un carruatge que no ha sentit arribar. I també els gossos, siguin grans o petits, que es mantingui lluny dels gossos. Les seves cues, ja ho sap, s'estiren fins a entortolligar-se al voltant de la cintura de les personnes, com fan les quimeres, i aleshores xac, t'enasten amb aquella punta bifurcada i ets morta sense que te n'adonis...

Per un moment la nena clava la mirada a la barbeta grassona de la senyora mare, a la boca preciosa de línies pures, a les galtes llises i rosades, als ulls ingenus, vençuts i llunyans: no seré mai com ella, es diu, mai, ni morta.

La senyora mare encara li està parlant dels gossos quimera que s'estiren com serps, que et fan pessigolles amb els bigotis, que t'encanten amb els ulls maliciosos, però ella s'escapa després d'haver-li fet un petó ràpid.

El senyor pare ja és al carruatge. Però en lloc de cridar, canta. Ho veu per com infla les galtes, per com aixeca les celles. Acaba de posar un peu a l'estrep quan se sent agafada des de dins i empesa cap al seient. La portella es tanca des de l'interior amb un cop sec. I els cavalls surten al galop, fustigats pel Peppino Cannarota.

La nena es deixa anar sobre el seient encoixinat i tanca els ulls. De vegades els dos sentits amb què més compta estan fins a tal punt alerta que es barallen entre ells d'una manera lamentable. Els ulls tenen l'ambició de posseir les formes completes en la seva integritat, i l'olfacte al seu torn s'entesta en la pretensió de fer passar el món sencer a través d'aquells dos minúsculs forats de carn que hi ha al final del nas.

Ara ha abaixat les parpelles per descansar un moment les pupil·les i els narius han començat a absorbir l'aire i a reconèixer i catalogar les olors minutiosament: quina potència, l'aigua d'enciam que impregna l'armilla del senyor pare!; per sota s'endevina la fragància de les pólvores d'arròs, que es barreja amb el greix dels seients, la sentor

àcida dels polls esclafats, la picor de la pols de la carretera que entra per les juntures de les portelles, i també una lleugera flaire de poniol que ve dels prats de la casa Palagonia.

Però una sotragada més forta que les altres l'obliga a obrir els ulls. Veu el pare dormint al seient del davant, el tricorn caigut sobre l'espatlla, la perruca de través al bell front suat, les pestanyes rosses descansant amb gràcia sobre les galtes acabades d'afaitar.

La Marianna aparta la cortineta de color most amb àguiles daurades en relleu. Veu un tros de carretera polsegosa i unes oques que surten disparades davant les rodes obrint les ales. En el silenci del seu cap s'hi esmunyen les imatges de la campanya de Bagheria: les sureres retorçades amb el tronc nu i vermellós, les oliveres amb branques carregades de minúsculs ous verds, els esbarzers que tendeixen a envair la carretera, els camps llaurats, les figueres de moro, les mates de canyes i al darrere, al fons, els turons ventosos de l'Aspra.

Ara el carruatge depassa les dues pilastres de la tanca de villa Butera i s'encamina cap a Ogliastro i Villabate. La maneta aferrada a la cortina continua enganxada a la tela, indiferent a la calor que traspua del teixit de llana aspra. En aquest estar-se rígida i quieta hi ha també la voluntat de no despertar el senyor pare amb sorolls involuntaris. Però que estúpida! I el soroll del carruatge que roda per la carretera plena de sots, i els xiscles del Peppino Cannarota arriant els cavalls? I l'espètec del fuet? I la bordadissa dels gossos? Encara que per a ella només són sorolls imaginaris, per a ell

són reals. Tot i això, a ella la destorben i a ell no. Quines bromes que fa la intel·ligència als sentits mutilats!

Per les canyes que remenen adolorides, a penes mogudes pel vent africà, la Marianna s'adona que han arribat als voltants de Ficarazzi. Ja veu al fons a l'esquerra el casalot groc que anomenen «la fàbrica de sucre». A través de les escletxes de la portella tancada s'insinua una olor pesant, acídula. És l'olor de la canya tallada, macerada, desfibrada, transformada en melassa.

Avui els cavalls volen. El senyor pare continua dormint a pesar dels sotracs. Li agrada que sigui allà, abandonat a les seves mans. De tant en tant es tira endavant i li redreça el tricorn, li espanta una mosca massa insistent.

El silenci és una aigua morta al cos mutilat de la nena, que acaba de fer set anys. En aquesta aigua quieta i clara hi suren el carruatge, els terrats amb roba estesa, les gallines que corren, el mar que s'entreveu al lluny, el senyor pare adormit. El conjunt pesa poc i canvia de lloc fàcilment, però cada cosa està unida a l'altra per aquest fluid que barreja els colors, dilueix les formes.

Quan la Marianna torna a mirar a l'altra banda del vidre es troba de cop davant del mar. L'aigua és límpida i es llança lleugera contra els grans còdols grisos. A la línia de l'horitzó una gran barca amb les veles flonges va de dreta a esquerra.

Una branca de morera peta contra el vidre. Unes móres purpúries s'esclafen amb força contra la finestreta. La Marianna s'aparta, però amb retard: el cop l'ha fet picar

de cap contra el muntant. La senyora mare té raó: les seves orelles no són bones per fer de sentinelles i els gossos la poden agafar d'un moment a l'altre per la cintura. És per això que el nas se li ha fet tan fi i que els ulls van tan ràpids a avisar-la de qualsevol objecte en moviment.

El senyor pare ha obert els ulls per un instant i després ha tornat a enfonsar-se en el son. I si li fes un petó? Aquella galta fresca, amb senyals d'un afaitat impacient, li fa venir ganes d'abraçar-lo. Però se n'està perquè sap que a ell no li agraden les magarrufes. I a més, per què despertar-lo mentre dorm tan de gust, per què tornar-lo a un altre dia de *camurria*, com diu ell, de maldecaps, que fins l'hi va escriure en un paper amb la seva lletra tan bonica, tota rodona i polida.

Pels sotracs regulars que sacsegen el carruatge, la nena endevina que han arribat a Palerm. Les rodes han començat a girar sobre les lloses de pedra i li sembla sentir-ne l'estrèpit cadenció.

D'aquí a poc giraran cap a Porta Felice, després agafaran el Cassaro Morto, i després? El senyor pare no li ha fet saber on la porta, però per la cistella que li ha lliurat el Raffaele Cuffa ho pot endevinar. A la Vicaria?

II

És ben bé la façana de la Vicaria el que la nena es troba al davant quan baixa del carruatge amb l'ajuda del braç del pare. La mímica l'ha fet riure: el desvetllament precipitat, un cop per sobre de les orelles a la perruca empolvorada, una manotada al tricorn i un salt des de l'estrep amb un moviment que volia ser desimbolt però ha resultat matusser; de poc que no ha caigut tan llarg com és, perquè tenia les cames ben adormides.

Les finestres de la Vicaria són totes iguals, cobertes de reixes arrissades que s'acaben en punxes amenaçadores. La portalada plena de cargols rovellats, un picaporta en forma de cap de llop amb la boca oberta. És ben bé la presó amb tota la seva lletjor, que quan la gent hi passa pel davant mira cap a una altra banda per no veure-la.

El duc va per trucar però la porta se li obre de bat a bat i ell entra com si allò fos casa seva. La Marianna li va al darrere entre les reverències dels guàrdies i dels servidors. Un li somriu sorprès, un altre se la mira malament, encara un altre intenta retenir-la per un braç. Però ella se'n desfà i corre rere el pare.

Un corredor estret i llarg: a la filla li costa mantenir-se rere el pare, que avança a grans passos cap a la galeria. Ella va fent saltitrons amb els escarpins de setí però no aconsegueix atrapar-lo. En un cert moment es pensa que l'ha perdut, però és allà a la cantonada esperant-la.

Pare i filla estan junts en una cambra triangular mal il·luminada per una sola finestra que s'enfila sota el sostre de volta. Allà un criat ajuda el senyor pare a treure's la casaca i el tricorn. Li agafa la perruca, la penja al pom que sobresurt de la paret. L'ajuda a posar-se l'hàbit llarg de tela blanca que estava guardat al cistell amb el rosari, una creu i una bossa de monedes.

Ara el cap de la Capella de la Noble Família dels Blancs està a punt. En aquesta estona, sense que la nena se n'adonés, han arribat altres gentilhomes, també amb hàbit blanc. Quatre fantasmes amb la caputxa penjant al coll.

La Marianna mira amunt mentre els criats feinegen amb mans expertes a l'entorn dels Germans Blancs com si fossin actors que es preparen per sortir a escena: els plecs dels hàbits han de quedar ben rectes, han de caure immaculats i modestos sobre els peus calçats amb sandàlies, les caputxes han d'estar calades fins al coll, amb les puntes blanques dretes cap amunt.

Ara els cinc homes són iguals, no es distingeixen l'un de l'altre: blanc sobre blanc, pietat sobre pietat; només les mans quan apareixen entre els plecs i aquella mica de negre que llampegueja pels dos forats de la caputxa deixen endevinar la persona.

El més baix dels fantasmares s'inclina cap a la nena, belluga les mans adreçant-se al senyor pare. Està indignat, això es veu per la manera com pica amb el peu a terra. Intervé un altre Germà Blanc fent un pas endavant. Sembla que s'hagin d'agafar pel coll. Però el senyor pare els fa callar amb un gest autoritari.

La Marianna nota el teixit fred i suau de l'hàbit patern que li cau sobre el canell nu. La mà dreta del pare s'estreny al voltant dels dits de la filla. El nas li diu que està a punt de passar una cosa terrible, però quina? El senyor pare l'arrosga cap a un altre corredor i ella camina sense mirar on posa els peus, dominada per una curiositat lívida i excitada.

Al fons del corredor troben unes escales dretes de pedra relliscosa. Les mans dels nobles s'agafen els hàbits com fan les senyores amb les seves amples faldilles i n'aixequen les vores per no entrebancar-se. Els esglaons de pedra traspren humitat i es veuen malament, per més que un guàrdia els precedeix portant enlaire una torxa encesa.

No hi ha finestres, ni altes ni baixes. De sobte ha caigut una nit que fa pudor d'oli recremat, d'excrements de ratolí, de greix de porc. El capità de la justícia lliura les claus del soterrani al duc Ucrìa, que avança fins a arribar a una portella de fusta reforçada amb posts. Allà, amb l'ajuda d'un noi que va amb els peus descalços, obre el forrellat que hi està fixat, treu una gran barra de ferro.

La porta s'obre. La flama fumejant il·lumina un tros de paviment en el qual uns escarbats comencen a córrer

com a bojos. El guàrdia aixeca la torxa i llança una llengua de llum cap a dos cossos mig nus que jeuen al llarg de la paret, amb els turmells empresonats per grans cadenes.

El ferrer, sortit no se sap d'on, ara s'ajup per desclavar les cadenes d'un dels presoners. És un noi d'ulls lleganyosos que s'impacienta per la lentitud de l'operació, aixeca un peu gairebé fins a fregar amb el dit gros el nas del ferrer. I riu ensenyant una boca ampla, grossa, esdentegada.

La nena s'amaga rere el pare, que de tant en tant s'inclina cap a ella, li fa una carícia, però brusca, més per controlar que de debò està mirant que no pas per encoratjar-la.

Quan finalment està lliure, el jove es posa dret. La Marianna descobreix que és gairebé un nen, deu tenir si fa no fa l'edat del fill del Cannarota que es va morir de febre groga fa uns mesos, als tretze anys.

Els altres presoners s'han quedat muts mirant. Així que el noiet es posa a caminar amunt i avall amb els turmells lliures reprenen el joc que havien deixat a mitges, contents de disposar de tanta llum per una vegada.

El joc consisteix a matar polls: guanya qui n'esclafa més i més ràpidament entre els dos polzes. Els polls morts els posen delicadament sobre una petita moneda de coure. El que guanya agafa la moneda, d'un gra.

La nena està absorta mirant els tres que juguen, les seves boques que s'obren per riure, que criden paraules que per a ella són mudes. La por l'ha abandonat, ara pensa amb tranquil·litat que el senyor pare la vol portar amb ell a l'in-

fern: hi deu haver una raó secreta, un «perquè taral·larà» que entendrà després.

La portarà a veure els condemnats enfonsats al fang, els que caminen amb els rocs a l'espatlla, els que es transformen en arbres, els que treuen fum per la boca després de menjar braces ardents, els que s'arroseguen com serps, els que s'han convertit en gossos que allarguen la cua fins a fer-ne ganxos per agafar els transeünts i ficar-se'ls a la boca, com diu la senyora mare.

Però el senyor pare també és allà per a això, per salvar-la dels paranyss. I a més l'infern, si se'l visita en vida com feia el senyor Dant, pot ser bonic de veure i tot: ells allà patint i nosaltres aquí mirant. No és a això al que conviden els encaputxats blancs que es passen el rosari d'una mà a l'altra?